

पाठ ३ घनघस्याको उकालो काट्ता कक्षा १२ नेपाली अभ्यास

तारानाथ शर्मा

शब्दभण्डार

१. शब्द र अर्थको जोडा मिलाउनुहोस् :

सुदूर – धेरै टाढाको

स्नेह – माया, प्रेम

सँगाल्नु – कुनै कुरा जोगाएर राख्नु

अद्वितीय – अतुलनीय

सहारा मरुभूमि – संसारको एउटा ठूलो मरुभूमि

दृष्टिपात – हेर्ने काम, आँखाले ठम्याउने काम

काँचुली – शरीरबाट अलग हुने, सर्पको पातलो छाला

अनन्त – कहिल्यै अन्त नहुने

गाड – खोलो

ढुङ्ग्यानी – ढुङ्गै ढुङ्गा भएको

विकट – अफेरो, कठिन

यथेष्ट – पर्याप्त, चाहिँदो, पुग्दो

भयावह – डरलाग्दो

२. शब्दकोशको सहायताले तलका शब्दको अर्थ लेख्नुहोस् :

अररो – जाडाले कक्रिएको, अरट्टु परेको

अग्घोर – ज्यादै, निकै

उग्राउनु – गाई, भैँसी आदि पशुले निलिसकेको घाँस, पराल आदि फेरि मुखमा फर्काई चपाउनु

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

चरन – गाईवस्तु चराउने बाँभो जमिन
विरहलाग्दो – दुःख लाग्दो
कुर्लनु – रिसले कराउनु
आकृति – कुनै वस्तु वा व्यक्तिको स्वरूप, आकार
सहृदय – कोमल हृदय भएको, दयालु
मरुद्यान – मरुभूमिको रसिलो जमिन
यत्रतत्र – जताततै, सबैतिर

३. तलका कुनै पाँचओटा टुक्काको प्रयोग गरी एक अनुच्छेदमा गाउँमा रहेका आफन्त वा साथीको घर जाँदाको संस्मरण लेख्नुहोस् :

ह्याकुलाले छोप्नु, रातोपिरो हुनु, निश्रुक्क भिज्नु, फिटफिटि पनु, मक्ख पनु, कानमा तेल हाल्नु, हुरुक्क हुनु, नाक ठाडो पानु, हातमुख जोनु, श्री गणेश गर्नु, फत्ते गर्नु, दुनो सोभ्याउनु, लखतरान हुनु

उत्तर:

साथीको घर जाँदा

कक्षा ११ मा पढ्दा परियोजना कार्यका लागि म साथीको घर गएको थिएँ । घर डडेल्धुराको एक बिकट गाउँमा भएका कारण म हिडेर लखतरान हुँदै उसको घर गएको थिए । अचानक बाटामा मेघ गर्जदै पानी परेर म निश्रुक्क भिजेँ । म उसको घर आएको थाहा पाएर उसले गर्वले नाक ठाडो पायो । खाजा खाएर साथी र मैले परियोजना कार्य फत्ते गर्यौँ ।

४. पाठमा प्रयोग भएका निम्नलिखित स्थानीय भाषिका तथा कथ्य बोलीको सही रूप लेख्नुहोस् :

बाटामी – बाटामा
गाड – खोला
पर्तिर – परतिर
पडन्छ – पछ
अलेलि – अलिअलि
जेमराज – यमराज

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

बोध र अभिव्यक्ति

३. पाठको दोस्रो अनुच्छेदमा उल्लेख भएका स्थानको सूची बनाउनुहोस् ।

उत्तर: खप्तड, तुम्लिङ, राजापुर, तिल्केनी, घनघस्या, चन्दनी, टुकुचा, सतबाँभ, ट्याम्के डाँडो, अन्तु डाँडो, चन्द्रागिरि, अघोरी गाड, पुवा खोला

४. तलको नियात्रांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर भन्नुहोस् :

(क) सेती नदी र घनघस्याका बिचमा रहेका समानता र भिन्नता के के हुन् ?

उत्तर: सेती नदी र घनघस्याको रिसमा समानता रहेको छ । त्यस्तै सेती नदी भासिँदै गएको तर घनघस्या भने ठाडोको ठाडै रहेको कुरा यी दुई बिचका भिन्नता हुन् ।

(ख) घनघस्यालाई कसरी मानवीकरण गरिएको छ ?

उत्तर: टाउकामा बरफको केरा फुलाएको, रिसाएको, अररो वृद्ध शरीर, गजघुम्म परेको, टाउको मन मन दूढ हुँदै गएको जस्ता कुरा मार्फत उक्त नियात्रांशमा घनघस्यालाई मानवीकरण गरिएको छ ।

५. दिइएका नियात्रांश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर लेख्नुहोस् :

(क) घनघस्याको उकालो चढ्दा अन्य विभिन्न ठाउँका सकडलाई सराप्नुपर्ने कारण के हो ?

उत्तर: सुदूरपूर्व इलाममा जन्मेका नियात्राकार तारानाथ शर्मा वि. सं. २०२४ सालमा सुदूरपश्चिमको भ्रमण गर्ने क्रममा बैतडी हुँदै डडेल्धुराको यात्रा गर्ने क्रममा घनघस्याको विकट उकालोको यात्रा गरेका छन् । नियात्रांशमा नियात्राकारले जोगबनीदेखि धरानसम्मको बाटो, भादगाउँदेखि बाह्रबिसेसम्मको बाटो, सिंहदरबार अगाडिको बाटो र बुटवल भैरहवाको बाटोलाई सरापेका छन् । यी बाटाहरू कालो पत्रे भएका र यातायातको सुविधा भएका थिए तर घनघस्याको बाटो त्यस्तो थिएन । अफ्ठ्यारो गोरेटो बाटोमा हिँड्नुपर्दा अन्य विभिन्न ठाउँका सकडहरूलाई सम्फेर सराप्नु परेको हो ।

(ख) निल आर्मस्ट्रङहरूलाई किन चन्द्रमामा पुग्न फिटफिटी परेन ?

उत्तर: नियात्रांशमा नियात्राकारलाई जोगबनीदेखि धरानसम्मको बाटोमा तिर्खा लाग्दा

Follow us on:

पानीसमेत खान नपाएर रुँदै पसिनाले निथुकै भिज्दै अनि ठसठस कन्दै घनघस्याको विकट उकालो चङ्ग फिटफिटी परेको थियो । तर निल आर्मस्ट्रडहरूलाई चन्द्रमा पुग्दा उनीहरूसँग प्रशस्तै वैज्ञानिक उपकरण र आवश्यक सामग्रीहरू भएकाले उनीहरू चन्द्रमामा पुग्न फिटफिटी परेन ।

७. यात्रामा सहभागीले कस्ता समस्याको सामना गर्नुपयो, छोटकरीमा लेख्नुहोस् ।

उत्तर: सुदूर पश्चिमको यात्रामा निस्किएका नियान्नाकार तारानाथ शर्मा टोपी खस्ने घनघस्याको विकट उकालो चङ्गे क्रममा मोटो शरीर भएकाले डरलाग्दो जङ्गलले घेरिएको ढुङ्गेनी बाटोले भयभित भई मुटु ढुङ्क फुलेको थियो । उनको टोलीले सुदूरपश्चिमको घनघस्याको उकालो काङ्गे क्रममा विभिन्न समस्याको सामना गर्नुपयो । उक्त समयमा त्यस ठाउँमा कुनै सुविधाहरू थिएन । उनीहरूले आफ्नो गन्तव्य पुग्न अथाह मिहिनेत गरेका थिए । धेरै अपठ्यारा परिस्थिती भोग्नु परेको थियो । हिङ्गे बाटो पनि एकदमै नाजुक अवस्थाको थियो । तिखा ढुङ्गा भएका बाटोको सामना गर्नुपरेको थियो । डरलाग्दो उकालो चङ्ग परेको थियो । चितुवा, बाघ, भालुको डरै डरमा हिँड्नु परेको थियो । खाना पानि समेत नगरी तडिपिनु परेको थियो । ठाँउठाँउमा साथिहरू पनि सम्पर्क बिहिन भएका थिए । यस्तायस्तै, विभिन्न समस्याहरू भोगेर यात्रीहरू आफ्नो गन्तव्य सम्म पुगेका थिए ।

ट. भाव विस्तार गर्नुहोस् :

(क) यो हिउँ मेरो थियो, मेरो मुटुको थियो र हिमाली हार्दिकता बोकेको र चम्किलो थियो ।

उत्तर: सुप्रसिध निबन्धकार तारानाथ शर्मा (वि.सं. १९९१) द्वारा संरचित 'घनघस्याको उकालो काट्टा' नियान्ना एक उत्कृष्ट र चर्चित नियान्ना हो । नियान्ना विधाका सुरुवातकर्ताका रूपमा तारानाथ शर्मालाई लिने गरिन्छ । सुदूर पश्चिमको यात्रामा निस्किएका नियान्नाकार तारानाथ शर्मा टोपी खस्ने घनघस्याको विकट उकालो चङ्गे क्रममा त्यहाँको प्राकृतिक वातावरण र परिवेशले पारेको अमिट छाप, घनघस्यालाई मानवीकरण गरी निजात्मक शैलीमा मार्मिक तरिकाले प्रस्तुत गरेका छन् । प्रकृतिप्रेमी नियान्नाकार प्रकृतिको काखमा विचरण गरी हिमालको काखमा अवस्थित सुन्दर देश नेपालमा हिउँमा खेल्ने अवसर पाएर आतुर भएको तथ्यलाई प्रस्तुत गरेका छन् ।

नेपाललाई हिमालको देश भनेर चिनिन्छ । यहाँको हिउँ खेल्न र हेर्न विदेशीहरूसमेत आउँछन् । तर नेपालकै अधिकांशले हिउँ हेर्ने र हिउँमा खेल्ने आनन्द लिन पाएका हुँदैनन् ।

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

लेखकले बेलायतमा हिउँको राम्रो परिचय पाए पनि नेपालमा भने पहिलो पटक सतबा लेकको हिउँमा खेल्ने र रमाउने स्वर्णीम अवसर पाएका छन्। त्यो उनको आफ्नो हिउँ थियो अर्थात् आफ्नो देशको हिउँ थियो। आफ्नोपनको हिउँ थियो। नेपाल जस्तो सुन्दर हिमाली मुलुकको हिउँ थियो। आफ्नै जन्मभूमिमा मनभरि हिउँमा रमाउन पाउँदा लेखकलाई अपूर्व अलौकिक आनन्दको अनुभूति भएको देखिन्छ। लेखक र उनका साथीहरु धेरै समय सम्म हिउँमा खेल्छन्। हिउँका डल्लाले एकअर्कालाई हिकाउँदै र कहिले हिउँका रमाइला थुप्रामा आकृति बनाउँदै सतबाँफमा समयलाई जिस्क्याउँछन्। समग्रमा माथिको नियात्रांशमा नियात्राकारले आफूमा भएको राष्ट्रप्रेमको भावनालाई हिउँभै सफा र चम्किलो रूपमा प्रकट गरेको पाहिन्छ।

(ख) प्रकृतिसित जुध्नु नै जीवनको रमाइलो हो भन्ने भावलाई ह्याकुलाले छोपेर नै म सुदूरपश्चिमको भ्रमणमा निक्लेको थिएँ।

उत्तर: सुप्रसिध निबन्धकार तारानाथ शर्मा (वि.सं. १९९१) द्वारा संरचित 'घनघस्याको उकालो काट्टा' नियात्रा एक उत्कृष्ट र चर्चित नियात्रा हो। नियात्रा विधाका सुरुवातकर्ताका रूपमा तारानाथ शर्मालाई लिने गरिन्छ। सुदूर पश्चिमको यात्रामा निस्किएका नियात्राकार तारानाथ शर्मा टोपी खस्ने घनघस्याको विकट उकालो चढ्ने क्रममा त्यहाँको प्राकृतिक वातावरण र परिवेशले पारेको अमिट छाप, घनघस्यालाई मानवीकरण गरी निजात्मक शैलीमा मार्मिक तरिकाले प्रस्तुत गरेका छन्।

प्रकृतिसँग जुध्नु, खेल्नु र आनन्द लिनुलाई नियात्राकारले जीवनको रमाइलो बताएका छन्। उनले यही बुझाइलाई ह्याकुला अर्थात् छातीमा राखेर सुदूर र विकट क्षेत्रको यात्राका क्रममा निक्लेको यथार्थलाई उल्लेख गरेका छन्। उनी नेपालका विभिन्न रमणीय प्राकृतिक स्थलहरूको भ्रमण गरी प्रकृतिसित जुधेर खेलेर आनन्दानुभूति गरेर जीवनको रमाइलोपनलाई मनन गर्न चाहन्छन्। उनी खप्तडमा वसन्त बिताउन चाहन्छन्, तुम्लिङमा हिउँ खेल्न चाहन्छन्, राजापुरको काँसेधारीमा भ्याउरे गाउन चाहन्छन्। तिल्केनीको उकालो, घनघस्याको उकालो अनि चन्दनीको उकालो, अघोरी गाड, पुवा खोलो र टुकुचा, सतबाँफको लेक, ट्याम्के डाँडो, अन्तु डाँडो, चन्द्रगिरि सबैमा उनको गहिरो प्रेम र आत्मीयपन छ। प्रकृतिको काखमा रमाउँदाको आनन्दानुभूति अनुभूति गर्नकै लागि उनी सुदूरपश्चिमको यात्रामा निस्किएका हुन्। यसरी यस नियात्रांशमा नियात्राकार शर्माले प्रकृतिको आरोह अवरोह भैल्दै त्यसलाई आनन्द मान्दै प्रकृति जस्तै दृढ हुनुपर्ने आशय व्यक्त गरेको पाहिन्छ।

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

९. दिइएको गद्यांश पढ्नुहोस् र सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस्

(क) दूतावासले के काम गर्छ ?

उत्तर: दूतावासले विदेशमा रहेका नेपालीलाई परेको समस्या सुन्ने र समस्या समाधानका लागि सल्लाह दिने काम गर्छ ।

(ख) किन दूतावासलाई आमासँग तुलना गरिएको हो ?

उत्तर: जसरी आमाले आफ्ना सन्तानलाई आइपरेका हरेक आपत्तिपत् तथा दुःख निवारणका लागि अहोरात्र खट्छिन् त्यसै नै दूतावासले पनि विदेशमा रहेका आफ्नो देशका नागरिकलाई परेको समस्याको समाधानका लागि सल्लाह दिने काम गर्छ । त्यसैले दूतावासलाई आमासँग तुलना गरिएको हो ।

(ग) दूतावासको उपस्थिति नभएका देशमा कस्ता समस्या हुन्छन् ?

उत्तर: दूतावासको उपस्थिति नभएका देशमा गएका नागरिकहरूले आफ्ना समस्या, पिरमर्का र मनको बह पोख्ने नपाउने जस्ता समस्या हुन्छन् ।

(घ) लेखकले कतारमा कसरी काम गर्नुपयो ?

उत्तर: लेखकले कतारमा चुपचाप समस्या सुन्ने र सकेसम्म मलमपट्टी लगाउने खालका कुरा गरेर सम्झाउने बुझाउने काम गर्नुपयो ।

१०. दिइएको गद्यांश पढ्नुहोस् र सोधिएका प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(क) केका लागि स्वदेशी तथा विदेशी पुँजीको परिचालन गर्नुपर्छ ?

उत्तर: कुल गार्हस्थ उत्पादनमा औद्योगिक क्षेत्रको योगदान बढाउनका लागि स्वदेशी तथा विदेशी पुँजीको परिचालन गर्नुपर्छ ।

(ख) गरिबी न्यूनीकरणका उपायहरू के के हुन् ?

उत्तर: गरिबी न्यूनीकरणका उपायहरू लघु, घरेलु तथा साना उद्योगको संरक्षण प्रवर्धन गर्नु, रोजगारीका अवसरहरू सिर्जना गर्नु नेपाली वस्तु उत्पादनमा जोड दिनु आदि हुन् ।

(ग) अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्न कस्ता उपाय अपनाउनुपर्छ ?

उत्तर: अर्थतन्त्रलाई सुदृढ गर्न गरिबी न्यूनीकरण, नेपाली वस्तु तथा सेवाका लागि

Follow us on:

Puspa Shrestha

puspas.com.np

Puspa Shrestha

लगानीमैत्री वातावरण सिर्जना, आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्धन जस्ता उपायहरू अपनाउनुपर्छ ।

(घ) उपभोक्ताको हकहितको संरक्षण कसरी गर्न सकिन्छ ?

उत्तर: उपभोक्ता हकहितको संरक्षणका लागि खाद्यान्न तथा अन्य वस्तुमा हुने मिसावट, ठगी, कालोबजारी नियन्त्रण गर्न बजार अनुगमनलाई तीव्र बनाउनुका साथै विद्यमान ऐन नियमको प्रभावकारी रूपमा कार्यान्वयन गर्ने काम गर्न सकिन्छ ।

THE END

If you liked this note, then please do share it with your friends and please subscribe to our [YouTube Channel](#). Also, like and follow us on our [Facebook Page](#).

Class 12 Notes Collection

Now, it is easier to find notes of all chapters for English and Nepali subjects. Just click on the following button and you will get complete lists of chapters with links to notes. 😊

[English](#)

[Nepali](#)

Please email us at pdf-feedback@puspas.com.np if you have any suggestions or feedback.

Follow us on:

[Puspa Shrestha](#)

puspas.com.np

[Puspa Shrestha](#)